

В.В. Докучаєва) у місті розгорнулась підготовка фахівців сільськогосподарського профілю.

Джерела та література

1. *Гутник М. В.* Створення у Харківському практичному технологічному інституті першої в Україні кафедри сільськогосподарського машинобудування / М. В. Гутник // Історія освіти, науки і техніки в Україні : матеріали XI Всеукр. конф. молодих учених та спец., присвяч. 85-річчю Нац. акад. аграр. наук України, віковим ювілеєм появи Панфил. досл. ст. ННЦ «Ін-т землеробства НААН», Дослід. ст. лікар. рослин Ін-ту агроекології і природокористування НААН, 150-річчю від дня народж. проф. С. Л. Франкфурта, «Міжнар. року зернобобових», оголошеному рішенням Генеральної Асамблеї ООН, 15-річчю створення Ін-ту історії аграр. науки, освіти та техніки ННСГБ НААН й 10-річчю виходу електрон. наук. фах. вид. – міжвід. темат. зб. «Історія науки і біографістика», Київ, 16 трав. 2016 р. / НААН, ННСГБ, Ін-т кормів та сіл. госп-ва Поділля НААН [та ін.]. – Вінниця, 2016. – С. 84–85.
2. *Пильчиков Н. Д.* Об агрономическом отделении Харьковского технологического института [Електронний ресурс] / Н. Д. Пильчиков. – Режим доступа : <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/14382>. – Заглавие с экрана.
3. *Російський державний історичний архів*, ф. 1343, оп. 51, спр. 671.
4. *Державний архів Харківської області (ДАХО)*, ф. 770, оп. 1, спр. 553, 365 арк.

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ АГРОНОМІЧНЕ ТОВАРИСТВО – ІНІЦІАТОР ПЕРШОГО В УСРР ВСЕУКРАЇНСЬКОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО МУЗЕЮ (1923)

Дармороз Т.А.

Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН (м. Київ)

Всеукраїнське агрономічне товариство брало участь у створенні першого Всеукраїнського сільськогосподарського музею. Члени Товариства розробляли «Статут про Всеукраїнський сільськогосподарський музей», що складався з шести параграфів. З'ясовано, що автором Статуту став Д.В. Домрачов – член Секції тваринництва ВАТ. Затвердження документу відбулося на засіданні Всеукраїнського агрономічного товариства 5 грудня 1923 р.

Так, згідно з §1 Статуту Всеукраїнський сільськогосподарський музей засновувався у тодішній українській столиці м. Харків при Всеукраїнському центральному виконавчому комітеті. Рішення про створення Музею прийнято на загальних зборах НКЗС УСРР. Основними завданнями було визначено: 1) збір, зберігання та вивчення найбільш цінних прикладів у сільському господарстві та сільськогосподарській промисловості; 2) демонстрування науково-технічних і практичних досягнень у сільському господарстві та сільськогосподарській промисловості для загальних сільськогосподарських навчальних закладів різних ступенів та позашкільної сільськогосподарської освіти; 3) надання консультацій та інструкцій з метою сприяння надання агрономічної допомоги населенню; 5) проведення культурно-просвітньої роботи у процесі передачі населенню сільськогосподарських знань, при суміжності сільського господарства та промисловості, селянина та робочого, науки та практики.

Всеукраїнський сільськогосподарський музей мав свої права: 1) встановлювати взаємовідносини безпосередньо з державними та громадськими установами, а також приватними особами; 2) вільно здійснювати купівлю-продаж, вступати в договірні відносини з державними та громадськими установами та приватними особами; 3) взаємодіяти з усіма науковими, технічними та громадськими установами СРСР та за кордоном, що працювали в галузі сільського господарства та сільськогосподарської промисловості; 4) здійснювати наукові відрядження територією СРСР та за кордон, проводити спеціальні дослідження, видавати свої періодичні журнали, бюлетені та спеціальну неперіодичну літературу; 5) створювати фундаментальну бібліотеку з вітчизняних та зарубіжних видань, бібліотеку-читальню для масових читачів, а також довідкову, інструкторську та консультативну базу з агрономічної та громадської допомоги селянству; 6) проводити короткотермінові, спеціальні сільськогосподарські курси, читання, лекції, семінари, екскурсії тощо.

Першим основним матеріалом для створення Всеукраїнського сільськогосподарського музею стали експонати УСРР, що брали участь у I-й Всесоюзній сільськогосподарській та Кустарно-промисловій виставках у м. Москва (1923). У подальшому до участі в поповненні експонатів Музею запрошувалися всі існуючі на той час державні, наукові, технічні та громадські організації, сільськогосподарські дослідні станції, племенні господарства, навчальні заклади, а також кооперативні та селянські господарства (комунальні, колективні, індивідуальні).

Утримання Всеукраїнського сільськогосподарського музею відбувалося за рахунок державного бюджету. Щорічні кошториси витрат та план діяльності Музею розроблялися Наркомземом УСРР та затверджувалися ВУЦВК. Разом з тим Музей мав право одержувати надходження від різних установ та приватних осіб з метою проведення наукових робіт та поповнення Музею, а також здійснювати продаж своїх літературних видань, виробів майстерень, препаратів тощо. При цьому одержані кошти від продажу надходили в розпорядження Музею для його поповнення та розвитку подальшої діяльності.

До Управління Всеукраїнського сільськогосподарського музею входили: а) директор; б) помічник директора з науки; в) помічник директора з культурно-просвітньої та виробничої діяльності; г) секретаріат. При Музеї функціонувала Вчена рада, до обов'язків якої відносились: проведення науково-дослідних робіт; утримання, перевірка та поповнення Музею; зв'язок з науковими установами та товариствами СРСР та із закордоном, одержання, вивчення та зведення науково-технічних та практичних матеріалів, видавництво наукової літератури, праць та бюлетеня Музею, фундаментальна бібліотека Музею та наукові кабінети й лабораторії.

Директор Музею призначався Наркомземом УСРР та затверджувався ВУЦВК. Ним здійснювалося керівництво усією науковою та адміністративно-фінансово-господарською діяльністю. У його розпорядженні знаходився увесь штатний персонал, майно та кошти; безпосередню відповідальність за

правильність та законність своїх дій директор мав перед Наркомземом УСРР. Помічники директора, також інший технічний, канцелярський та господарський персонал призначалися Наркомземом УСРР та затверджувалися штатною Комісією ВУЦВК.

Відділи Музею поділялися за основною частиною:

1. Науково-просвітній з підвідділами: 1) природи країни та природно-історичних досліджень; 2) сільськогосподарської дослідної справи; 3) сільськогосподарської освіти; сільськогосподарської літератури та видавництва.

2. Агрономічний відділ з підвідділами: 1) економіки й організації сільського господарства; 2) праці; 3) агрономічної допомоги населенню.

3. Відділ землеробства з підвідділами: 1) рільництва; 2) луківництва; 3) культури боліт; 4) удобрення та удобрюваних туків; 5) насінництва; 6) плодівництва; 7) городництва; 8) виноградарства та виноробства; 9) спеціальних технічних культур; 10) захисту рослин від шкідників.

4. Відділ тваринництва з підвідділами: 1) конярства та кіннозаводства; 2) великої рогатої худоби; 3) свинарства; 4) вівчарства; 5) птахівництва; 6) бджільництва; 7) шовківництва; 8) рибиства та рибальства; 9) мисливства; 10) ветеринарії.

5. Лісовий відділ з підвідділами: 1) лісівництва; 2) лісоустрою; 3) лісорозведення; 4) лісозбереження; 5) головного користування; 6) побічного використання; 7) механічної обробки лісу; 8) хімічної обробки лісу; 9) лісової меліорації та використання незручних земель; 10) снігозахисту; 11) лісової дослідної справи.

6. Відділ держмайна та землеустрою з підвідділами: 1) держмайна УСРР; 2) землеустрою; 3) колонізації; 4) концесії.

7. Сільськогосподарсько-інженерний відділ з підвідділами: 1) сільськогосподарських машин та знарядь; 2) механізації та електрифікації; 3) сільськогосподарської меліорації та гідротехніки; 4) сільськогосподарського будівництва.

8. Відділ кустарного промислу з підвідділами: 1) текстильної галузі; 2) шкіряної галузі; 3) керамічної та гончарної галузі; 4) деревообробної галузі; 5) хімічної галузі; 6) металургійної галузі; 7) сільськогосподарського машинобудування; 8) лісової галузі; 9) художньої галузі; 10) музичної галузі.

9. Відділ кооперації з підвідділами: 1) сільськогосподарської кооперації; 2) споживчої кооперації; 3) промислової кооперації.

10. Відділ переробки рослинної продукції з підвідділами: 1) цукрової промисловості; 2) борошномельної справи; 3) олійної справи; 4) винокуріння та пивоваріння; 5) тютюнової промисловості; 6) махорочної промисловості; 7) переробки овочів та плодів; 8) лікарських рослин; 9) фарбувально-технічних рослин; 10) текстильної промисловості; 11) елеваторної справи.

11. Відділ переробки тваринницької продукції з підвідділами: 1) молочного господарства; 2) переробки м'ясних і рибних продуктів; 3) миловаріння; 4) холодильної справи.

12. Торгово-експортний відділ.
13. Відділ етнографії, побуту та домоведення.
14. Відділ будівництва Всесоюзної сільськогосподарської виставки.

3 культурно-просвітньої частини Музей мав такі відділи: 1) лекційний (проведення лекцій, читань, семінарів, короткотермінових та постійних курсів); 2) відділ пропаганди та інформації (організація пересувних сільськогосподарських виставок, обласних та районних музеїв, видання сільськогосподарської літератури, створення популярної бібліотеки-читальні, надання довідок та консультацій з агрономічних, землеустрійних та юридичних питань). У виробничому напрямі в Музеї працювали Майстерні наочних посібників – експонатів та монтувань.

ГЕОРГІЙ ВИСОЦЬКИЙ (1865–1940): ВИТОКИ УНІКАЛЬНОСТІ НАУКОВОГО ТАЛАНТУ

Демиденко Н.М.

*Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ
(м. Суми)*

Коли дають узагальнену характеристику науковій діяльності Георгія Миколайовича Висоцького, невимушено ставлять питання: які обставини сприяли формуванню унікальної енциклопедичності вченого? Г.М. Висоцький ввійшов в історію науки як видатний ґрунтознавець, геоботанік, гідролог, кліматолог, професор, академік ВАСГНІЛ (з 1934 р.), АН УРСР (з 1939 р.), якого заслужено називають основоположником науки про ліс і лісову дослідницьку справу.

Проживаючи у дореволюційній провінції (народився у дворянській родині в с. Микитівна Глухівського повіту Чернігівської губернії, тепер Ямпільський район Сумської області), майбутній вчений не міг ознайомитися з широким спектром наукової літератури. Але в цьому був свій позитивний момент: відсутність спеціальної літератури створювало умови для того, щоб у молодого вченого виробився різносторонній і оригінальний погляд вченого-натураліста, для якого природа завжди представляла собою одне ціле. В коротких спогадах він писав: «Меня всегда влекло в лес, на поля, на луга. Я рано познал растения, не умел еще их назвать, не знал их биологию, но различал местопроизрастания и некоторые взаимоотношения между ними» [1, с. 4]. Надважлива єдність природи – єдність організму і його середовища. Саме це, на думку сучасних вчених, чисто інтуїтивно було вгадано Г.М. Висоцьким, і лягло в основу його уявлень про природу.

Професор А.А. Ярилов дав виключно вдалу характеристику про самого Г.М. Висоцького: «Он – как бы частица познающей самое себя природы» [1, с. 125].

Його власні спогади, в яких він майже не згадує про свою родину, є занадто короткими, що підсилює інтерес до особистості. За словами старожилів с. Микитівки, батько Георгія – Микола Висоцький, вирізнявся шляхетним